

Demokratiet har brug for offentligheden. Men har den offentlige debat brug for demokratiet?

Af Joachim Wiewiura

Vi hører ofte, at demokratiet lever i offentligheden – den er demokratiets hjerte. Men har demokratiet eneret på den offentlige debat, eller kan den offentlige debat også gøre andre ting som at omsætte vores demokrati til andre og mindre flatterende styreformere? Kan offentligheden også være totalitær – og udemokratisk – og dermed nedbrydende?

Offentligheden eller *offentlighedsbegrebet* er et centralt, men også underspillet, tema i den politiske idéhistorie, der begynder at tage form, allerede når Platon formulerer folkemassen som et vildt, dominerende og ufornuftigt bæst. Denne for Platon uhæderlige politiske masse bliver tilfredsstillet efter laveste fællesnævner af de demagogiske sofister. Derfor er offentligheden hos Platon i konflikt med idéen om det gode, politiske liv, der skal styres af filosofkongerne, fordi de har indsigt i den fornødne statskabende visdom.

Denne forståelse skifter i oplysningstiden, for selvom "folket" eller "massen" også karakteriseres dér som sværmerisk og notorisk uholdbar som politisk styringsværktøj for samfundets indretning, så kobler man fra 1750'erne i langt større grad offentligheden til den fornuftige og reflektive samfundstænkning. Den offentlige mening bliver portrætteret som objektiv og universel i både Frankrig og Tyskland. Den kulminerer i Kants tænkning om offentligheden som *saglig kritik* af samfundets politiske institutioner og lovdannelse – man gør offentligt brug af fornuften, som han formulerede det i 1784. Og det som den eneste måde at realisere kollektiv såvel som individuel frihed på.

Platon og Kant er eksempler på forskellige indstillinger til det diskuterende og dagsordensættende offentlige rum, der indeholder mange forskellige arenaer, og dets rolle i samfundet: Offentligheden ses som et frihedsindbringende fællesgode, som politikere skal sætte sin lid til eller et oprørske følelseshav, man helst ikke skal begive sig ud i.

Med tænkere som Jürgen Habermas, Hannah Arendt, John Dewey og Walter Lippmann i det 20. århundrede, så har offentlighedsbegrebet fået stor betydning. Specielt for hvordan vores demokratier og de beslutninger, der bliver taget af politikere, har *legitimitet*. Beslutninger om ekstraordinær krigsdeltagelse til hverdagslig ændring af lovgivningen. Altså, legitimitet forstået som hvordan en befolkning ser samfundets generelle politiske styring som retfærdiggjort. Eller bare: hvordan befolkningen *godtager* politiske tiltag. Legitimitet kan komme fra generel folkelig opbakning eller fra evidensbaserede grunde, eller noget helt tredje, eksempelvis en økonomisk udregning eller menneskerettighederne. Legitimitetens kerne ændrer sig som regel efter den politiske position og fortolkning, man mener er rigtig.

Specifikt undersøger jeg i min ph.d.-afhandling forholdet mellem offentlighed og legitimitet.

Hvad gør offentlighed for legitimitet, altså folks måde at godtage love på – og kan man i et samfund have forestillinger om legitimitet uden en diskuterende offentlighed? Og omvendt: Kan man have en offentlighed uden at forestillinger om legitimitet dannes i en eller flere retninger?

Oftest siger man, at offentlighedens fornuftige diskussion af synspunkter stemmer overens med den i dag dominerende idé om det diskuterende, eller deliberative, demokrati. Det vil sige, at legitimitet skabes på en fornuftig måde, når offentligheden får lov til at diskutere politik med alt, hvad det indebærer, fra hård kritik til rosende ord. Sådanne ædruelige og forstandige (eller diskursive) afprøvninger ses jo ikke i diktaturer, hvorfor deres magtudøvelse ikke er legitim, ifølge denne teori.

Jeg vil fremhæve to resultater fra min afhandling. For det første har jeg i min forskning **opdaget en ny, radikal moderne og for os i dag relevant forståelse af offentlighed:** Den tyske filosof Hegel danner med sin politiske teori det standpunkt, at offentligheden skabes ud fra samfundets rationelle frihedsideal om at alle kan ytre sig politisk *uden* at ytringerne behøver at være fornuftige. Samtidig mener Hegel, at det er politikernes ansvar at forholde sig *køligt fornuftige* overfor den til tider skingre offentlighed, men at politikerne skal tage den frie offentlighed seriøst ved at trække tendenser ud af meningshavet og håndtere dem fornuftig i lovgivningsøjemed. Offentligheden, for Hegel, er derfor det reservoir, hvor man kan måle tidens inderste tendenser

som samfundets sande udvikling dannes ud fra. Det står i **modsætning til eksisterende viden** om det diskuterende demokrati, hvor man regner med at offentligheden er understøttet af rationelle kommunikationsprocesser, der skaber legitimitet direkte. Hegels forståelse er vigtigt, fordi han insisterer på rationel politik i det frie samfund, samtidig med at han argumenterer for at **den irrationelle offentlighed er et frihedsaspekt af det moderne samfund, som man ikke kan eller bør komme udenom.**

For det andet: Min afhandlings overordnede tese er, at offentligheden er det sted i samfundet, hvor legitimitet ikke kan forudsættes som havende en bestemt natur eller essens, men **hvor legitimitetsforståelser dannes.**

Jeg bruger eksempler fra #MeToo-bevægelsen, venstrefløjsidentitetspolitik og coronaperioden, der alle viser tegn på nye forståelser af, hvad der er legitimt. Eksempelvis, så skaber identitetspolitikken nye måder at argumentere på, fordi, sagt overordnet om én fraktion af et stort og komplekst fænomen, den ser individer som bærere af privilegier fremfor rettigheder. Det betyder, at man set fra dette legitimitetssynspunkt kan privilegie-omfordele (eksempelvis ved kvoter), samt at nogle hudfarver eller seksuelle orienteringer ikke må udtale sig om eller foregive at sætte sig ind i andres strukturelle lidelser. Eksempelvis, sagt forsimplet, når det problematiseres at "hvide" mennesker klæder sig ud som "sorte" mennesker.

Jeg forsøger ikke at tage politisk eller moralsk stilling (selvom jeg selvfølgelig har en holdning), men blot at **diagnosticere disse cases som offentlighedsfænomener**, der skaber nogle radikalt anderledes forhold for samtale, moralsk kodeks, lovgivning og menneskesyn i vores samfund.

Min forskning viser, at offentligheden er en **afgørende del** af vores samfund og danner grundlaget for, **hvordan** vores samfunds institutionelle rammeværk fungerer. I sidste ende er offentligheden med til at *skabe*, men også muligvis *afvikle* vores **retssamfund**. Og derfor er den så vigtig at forstå.